

13. Een afbeelding van Enheduanna

De figuur van Enheduanna, hogepriesteres van de maangod in Ur rond 2300 v.C., is tot op de dag van vandaag populair gebleven. We hoeven haar naam maar op Google in te toetsen en de berichten rollen over het scherm. Kennelijk spreekt haar status als hogepriesteres en de gezangen die ze voor godin Inanna componeerde ons nog steeds aan. Het is een wonder dat haar hymnen zo'n persoonlijk karakter hebben. Vrijwel alle teksten die we uit de oudheid kennen zijn geperst in een onpersoonlijk cocon met een wirwar aan verheven exclamaties en rituele formules. Een individuele expressie van een individuele emotie zul je er niet vinden. Maar bij Enheduanna is dat helemaal anders. Haar persoonlijke strijd en wanhoop zijn direct invoelbaar. Enheduanna is de eerste dichter in de geschiedenis die we bij naam kennen. Maar hiermee is het belang van Enheduanna niet uitgeput, want er blijkt zelfs een afbeelding van haar te bestaan, die tot in onze tijd bewaard is gebleven.

Een gedenksteen uit Ur

Toen archeologen in 1927 in de stad Ur het tempelcomplex van de maangod blootlegden, ontdekten zij ook resten van de ambtswoning van de hogepriesteres van de maangod. Tussen het puin vonden zij fragmenten van een kalkstenen schijf die daar volgens de archeologen bewust was neergesmeten en vernietigd. Nadat de leider van de opgraving, sir Charles Leonard Woolley, de stukken in elkaar had gezet, was op de schijf een afbeelding te zien van drie personen die achter een naakte tempeldienaar staan. De tempeldienaar giet uit een tuitkan een plengoffer over een standaard, waaruit een bloeiende dadelplant groeit. De centrale figuur op de schijf is een priesteres. Zij staat vlak achter de tempeldienaar en is gekleed in de rituele mantel. Ze houdt haar hand aan haar neus (kiri₄ šu-tag: 'neus met de hand aanraken') als groet, net zoals de vrouw op de Uruk-vaas. Het haar hangt in losse pijpenkrullen over haar schouders, en op haar hoofd draagt zij een hoge conische hoed die met een ronde band is afgezet. Helaas werd de schijf later ondeskundig gerestaureerd, met als gevolg dat de conische hoed daarop is verdwenen en tot een laag hoekig hoofddeksel werd gereduceerd. Ook het bouwwerk waarnaast de personen zich bevinden ziet er weinig authentiek meer uit. Op de gerestaureerde schijf is er een zigkurat van gemaakt, kennelijk omdat in het tweede millennium v.C. voor de maangod in Ur een zigkurat was gebouwd. Het is echter zeer de vraag of dat op deze schijf oorspronkelijk ook te zien was. Het lijkt meer voor de hand te liggen dat de vier personen voor een tempeldeur staan.

Enheduanna, de ware vrouw van Nanna

Het meest spectaculaire van de schijf is echter een inscriptie aan de achterkant. In de zwaar beschadigde Sumerische tekst hebben de onderzoekers de naam van Enheduanna kunnen ontcijferen. De geleerden hebben de inscriptie als volgt kunnen reconstrueren:

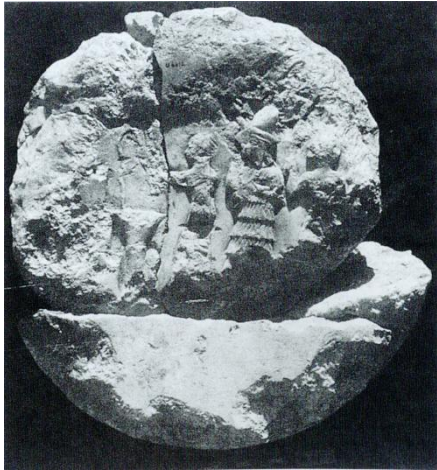
Enheduanna, de ware vrouw van Nanna, echtgenote van Nanna, dochter van Sargon, koning van Kiš, heeft in de tempel van Inanna-za-za van Ur een troon opgericht en noemde deze 'Troon, tafel van de hemel'.

Hoewel Enheduanna hogepriesteres van de maangod Nanna was, staat op de schijf geschreven dat zij een troon in de tempel van Inanna-za-za heeft opgericht. Inanna-za-za was vermoedelijk een alter ego van godin Inanna, die ook in de noordelijke stad Mari werd vereerd. De tekst op de schijf geeft meteen blijk van de dubbelslachtige positie van Enheduanna tegenover haar hemelse echtgenoot. Zij is priesteres van de maangod Nanna, en als zodanig is zij zijn aardse echtgenote. Maar daarnaast heeft Enheduanna een band met godin Inanna die veel sterker is. Op de schijf verwijst Enheduanna naar haar vader, koning Sargon van Akkad. Godin Inanna had voor de dynastie van Akkad immers een speciale betekenis en ook voor Sargons dochter Enheduanna stond Inanna op de eerste plaats. Enheduanna schipperde voortdurend met haar loyaliteit aan deze twee hoofdgoden – Inanna en Nanna – en hun tegenstrijdige belangen die zij hier op aarde moest behartigen.

Rituele mantel

Zoals gezegd draagt Enheduanna een rituele mantel. We weten nog steeds niet met zekerheid van welke stof deze was gemaakt. Vermoedelijk bestaat hij uit stroken schapenvacht, die in elkaar waren genaaid. Ook de goden dragen deze mantel en alle latere hogepriesteressen, de opvolgsters van Enheduanna, dragen dit gewaad. Zo heeft een hogepriesteres van de maangod van Ur rond 1900 v.C. precies dezelfde kleding op het beeldje dat van haar gemaakt is. Zij heeft een gouden diadeem in het haar en om haar hals draagt zij een gelaagd halssieraad en ze zit plechtig op een troon. Dit zijn allemaal attributen die tot de regalia van een hogepriesteres behoorden.

Volgende week: 'Laat mij je kanaal zijn'. Liefdesliederen van Inanna en Dumuzi (I)

Ongerestaureerde schijf van Enheduanna. (Met dank aan: © Penn Museum, Pennsylvania, Verenigde Staten, 139229/B16665, U6779). Daarnaast het vrouwenhoofdje dat in de tempel van Inanna-MAN in Mari is gevonden

Gerestaureerde schijf van kalksteen van Enheduanna van Ur. Diameter: 26 cm. (Met dank aan: © Penn Museum, Pennsylvania, Verenigde Staten, 139330/B16665)

Beeldje van Enanatum, En-priesteres in Ur. Ca. 1953 v.C. Hoogte: 24 cm. (Met dank aan: © Penn Museum, Pennsylvania, Verenigde Staten)